

problemy, z jakimi musieli borykać się obywatele PRL-u chcący uzyskać własne mieszkanie. Autor zaprezentował wiele aspektów „wielkiej niemożności budowlanej” w Polsce Ludowej: od skutków centralnego kierowania budownictwem, przez nieuzasadnione śrubowanie planów inwestycyjnych, brak identyfikacji pracowników budowlanych ze stawianymi im do wykonania zadaniami, aż po powszechne złodziejstwo wynikające z braku motywacji do uczciwej pracy.

Ostatnich siedem referatów zaprezentowano podczas trzeciej sesji, zatytułowanej przez organizatorów *Gospodarka PRL-u w przekroju*. Interesujące było wystąpienie Adrianny Merty-Rudy *Samochody i motocykle na polskich drogach w latach 1951–89*. Autorka przedstawiła w nim osiągnięcia rodzimego przemysłu motoryzacyjnego. Niestety nieuwzględnienie w referacie wszystkich marek pojazdów produkowanych w Polsce oraz brak szerszej analizy przyczyn niedorozwoju motoryzacji w PRL-u i wpływu tego stanu rzeczy na gospodarkę narodową osłabiły wymowę tez zawartych w wystąpieniu. Można jednak mieć nadzieję, że artykuł A. Merty-Rudy jest zapowiedzią dalszych badań nad rozwojem motoryzacji nad Wisłą.

Ostatnim referentem był Andrzej Zawistowski, który wystąpił z odczytem *Czy mamy już socjalizm, czy będzie jeszcze gorzej? Kawał polityczny o gospodarce w PRL*. Był to referat, który niewątpliwie wywołał wśród słuchaczy najwięcej salw śmiechu. Autor przytoczył bowiem wiele dowcipów związanych z peerelowską rzeczywistością gospodarczą, których treść zaczerpnął zarówno z ogólnie dostępnych tytułów prasowych, jak i z publikacji kolportowanych w podziemiu. Kawały (nazwa, zdaniem autora, uzasadniona historycznie) były nie tylko społecznym wentylem bezpieczeństwa, chroniącym przed zagubieniem podstawowych wartości i kryteriów oceny, ale stanowiły też swoistą odtrutkę na działalność propagandową władz. Społeczeństwo polskie z humorem i satyrą przyjmowało kolejne zapewnienia o wzrastającym dobrobycie, co oczywiście nie oznaczało, że reagowało jedynie w taki sposób.

Międzynarodowego charakteru konferencji nadało wystąpienie Dagmary Jajeśniak-Quast z frankfurckiego Uniwersytetu Viadrina. W referacie *Transformacja socjalistyczna w Polsce po 1945 r. na przykładzie Nowej Huty* przedstawiła przekształcenie podkrakowskiej miejscowości w jeden z największych ośrodków hutniczych na terenie Polski. Zdaniem autorki w realizacji przedsięwzięcia czerpano zarówno wzorce sowieckie, jak i rozwiązania polskich inżynierów z okresu budowy Centralnego Okręgu Przemysłowego. Nowa Huta nie była zatem kopią podobnych miast w Związku Sowieckim.

Polanicka konferencja dobitnie pokazała, jak wielki potencjał naukowo-badawczy tkwi w problematyce, której była poświęcona. Spotkanie w Polanicy-Zdroju uwidoczniło również, że historia gospodarcza może być nie tylko ciekawa i inspirująca, ale też, że często to właśnie w niej znajduje się klucz do zrozumienia zjawisk zachodzących w jakże skomplikowanym życiu społecznym. Wszystkie wygłoszone w Polanicy referaty świadczą o tym, że rozważania na temat problemów związanych z gospodarką kryją w sobie wiele niespodzianek i mogą być równie fascynujące jak historia polityczna. Tym bardziej cieszy fakt, że najciekawsze wystąpienia z polanickiego spotkania zostaną, zgodnie z zapewnieniami organizatorów, wydane w publikacji pokonferencyjnej.

Przemysław Siekierka

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI: „RADICES SILESIAE.

NAJDAWNIEJSZE KORZENIE ŚLĄSKIEJ TOŻSAMOŚCI. GENEZA I REFLEKSJA OD ŚREDNIOWIECZA DO KOŃCA XVIII WIEKU”, ŚRODA ŚLĄSKA, 22–24 X 2009 R.

Konferencję zorganizował Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego przy merytorycznej współpracy Historische Kommission für Schlesien, Geisteswissenschaftliches Zentrum für Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas (GWZO) oraz Katedry pomocnych ved historických a archívniho studia Uniwersytetu Karola w Pradze. Obrady koncentrowały się na problematyce kształtowania się tożsamości regionalnej na Śląsku w średniowieczu i czasach nowożytnych, ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia w tych procesach pierwiastków rodzimych, w tym elementów krajobrazu, a nie brakło rozważań teoretycznych oraz odniesień porównawczych wykraczających poza Śląsk. Spo-

tkanie miało na celu przedstawienie badań szczegółowych, ale także wyznaczenie ram szerszego, zaplanowanego na kilka lat międzynarodowego projektu badań nad kształtowaniem się więzi społecznych i tożsamości. Jego pomysłodawcą jest, kierujący organizacją konferencji w Środzie Śląskiej, Stanisław Rosik (Wrocław); tematykę obrad zaproponował w porozumieniu z Thomasem Wünschem (Passau), a ideę projektu także z Christianem Lübke (GWZO, Leipzig).

Merytoryczną część spotkania rozpoczęło wystąpienie Jacka Dębickiego (Wrocław) *Etapy kształtowania się śląskiej tożsamości do końca XVIII w. W kręgu podstawowych pojęć*, a następnie Wojciecha Mrozowicza (Wrocław) *Od kiedy możemy mówić o istnieniu tożsamości śląskiej? Uwagi na marginesie średniowiecznego dziejopisarstwa śląskiego*. Obydwaj badacze zaakcentowali konieczność posegregowania terminów takich jak 'tożsamość' (i możliwości jej percepcji), a także 'Volk', 'Nation', 'Land', 'Staat', 'Heimat', 'Region' oraz ich polskich i czeskich odpowiedników. Pierwszy referat miał charakter syntetyczny, nadany z zamiarem ukazania tendencji i historii pojęć, ze szczególnym zwróceniem uwagi na okres nowożytny, w tym czas wojen śląskich. Natomiast drugie z wystąpień koncentrowało się na piśmiennictwie średniowiecznym, w tym zwłaszcza na *Księdze henrykowskiej* jako ilustracji źródłowej dla poruszanej skomplikowanej problematyki. Kolejny referent, Marek Cetwiński (Częstochowa), zajął się bardzo krótkim passusem, wyjętym z drukowanej w 1504 r. wersji żywotu św. Jadwigi, w którym zapisano, że Piastowie wedle „starych kronik” byli książętami Śląska i Polski oraz mieli swą siedzibę na górze Ślęży. Badacz, wychodząc od dyskusji, czy Piastowie na Ślęży mogli mieć siedzibę, czy nie, ukazał problem „oswajania” historii lokalnej.

W następnej części obrad Lucyna Harc (Wrocław) podjęła temat *Historiografia śląska XVIII wieku a kwestia tożsamości Ślązaków*, zwracając szczególną uwagę na okres wojen śląskich w XVIII w. Autorka poruszyła problematykę wierności państwowej mieszkańców Śląska w obliczu zmieniających się władz regionu oraz jego administracji, podkreślając, że to nie czas wojen śląskich dla przemian mentalności był najważniejszy, lecz lata 70. XVIII w. Następnie Przemysław Siekierka (Wrocław) w referacie „*Ex Silesiae Antiquitatibus*”. *Wątki ludów antycznych w traktacie „Gentis Silesiae Annales” Joachima Cureusa*. *Historia i legenda* poprzez analizę rozdziału traktatu Cureusa o ludach starożytnych scharakteryzował mechanizmy, dzięki którym ludy antyczne stały się integralną częścią historiograficznego obrazu najdawniejszych dziejów Śląska. Natomiast Tomasz Torbus (Leipzig) rozważał problem, czy w okresie od średniowiecza aż do późnego baroku można na Śląsku odnaleźć cechy specyficznej dla niego architektury, uchwytnie nie tylko poprzez budulec, główne formy architektoniczne, ale także zdobienia i detale.

W kolejnej części obrad wystąpienia miały Marie Bláhová (Praha): *Slezsko a české zeme ve středověku. Nárys problematiky* oraz Mlada Holá (Praha): *Čeští panovníci a reprezentace slezských stavu v letech 1526–1620*. M. Bláhová skupiła uwagę najpierw na powiązaniach genealogicznych między królami czeskimi a książętami śląskimi i przechodzeniu poszczególnych księstw Śląska pod władztwo czeskie, a następnie na wzajemnym oddziaływaniu kulturalnym Ślązaków w Czechach i Czechów na Śląsku, dobrze widocznym zwłaszcza w fundacjach klasztornych i ich składach osobowych. Natomiast M. Holá podjęła analizę wzajemnych czesko-śląskich wpływów kulturowych, obserwowanych z jednej strony w ramach uczestnictwa szlachty śląskiej w zebraniach stanowych szlachty czeskiej, z drugiej na przykładzie rosnącej popularności czeskiej kultury dworskiej, ceremoniału i uroczystości w życiu miejscowych możnowładców.

Popołudniowe obrady pierwszego dnia konferencji odbyły się w klasztorze w Lubiążu. Połączono je ze zwiedzaniem kompleksu. Waldemar Könighaus (Göttingen) w referacie *Kloster Leubus als schlesischer Erinnerungsort* rozwinął tezę o kontynuacji średniowiecznej tradycji jeszcze w czasach baroku na przykładzie wystroju sal klasztornych i ich symboliki (zwłaszcza sali balowej w pałacu opata oraz kaplicy klasztornej). Drugie wystąpienie, Przemysława Wiszewskiego (Wrocław), dotyczyło topografii sakralnej Śląska od początku czasów nowożytnych. Autor przeanalizował rozmieszczenie fundacji klasztornych różnych zakonów w okresach 1202–1242, 1242–1329, 1329–1392 i 1392–1527, co stało się podstawą do wysunięcia wniosków o cechach charakterystycznych nowych fundacji i specyfice ich położenia w różnych okresach i w zależności od preferencji danych zakonów.

Drugi dzień obrad rozpoczęło wystąpienie Th. Wünscha *Anmerkungen zum Identitätsbegriff*, w którym, idąc za myślą George'a Herberta Meada, wskazał on na niejednoznaczność terminu 'toż-

samość'. Budując teoretyczny model pojęcia, próbował go przyłożyć do śląskiej przeszłości, wykazując potrzebę rozpatrywania problemu tożsamości regionalnej jako konstruktu o dużym stopniu złożoności. W referacie pt. *O powstawaniu świadomości regionalnej w Polsce w XIII–XV w.* Sławomir Gawlas (Warszawa) zwrócił uwagę, że pierwsze oznaki wykształcania się tożsamości regionalnej można śledzić w okresie rozbitcia dzielnicowego (m.in. na przykładzie przyjęcia przez książąt śląskiej dzielnicy tytułu *dux Slesie*). Autor podkreślił brak wskazówek źródłowych świadczących o ciągłości tożsamości regionalnych od czasów plemiennych, choć jako wyjątek w tej mierze wskazał Kraków.

W kolejnym wystąpieniu pt. *Krajobraz rzeczny a kształtowanie się tożsamości ludności średniowiecznego Śląska. Przyczynek archeologiczny* Sławomir Moździoch (Wrocław/Opole) postulował zwrócenie większej uwagi w badaniach historycznych nad rozwojem osadnictwa na rolę cieków wodnych, w tym wypadku Odry. Wskazywał również na rzekę jako istotny czynnik transportu, wymiany kulturowej i informacji, a przez to czynnik kształtowania się poczucia specyficznej więzi regionalnej grupy ludności tzw. Wasserpolen. Następnie Marta Młynarska-Kaletynowa (Wrocław) szeroko uargumentowała wagę studiów nad toponomastyką w realizacji zaproponowanego w tytule konferencji programu badań. Ostatni z referatów, pt. *Od Mons Silensis do Zobtenberg. Pejzaż semiotyczny krainy a kształtowanie się tożsamości regionalnej do początku czasów nowożytnych (przykład góry Ślęży)*, wygłosił S. Rosik, zwracając uwagę na stopniowe, z upływem stuleci, zmniejszanie się roli góry w budowaniu więzi regionalnej na dawnym Śląsku. Znakiem upadku jej mitycznego znaczenia w kreowaniu śląskich *origines* stała się zmiana nazwy na urobioną od osady targowej, a później miasta.

W kierowanej przez W. Mrozowicza i Winfrieda Irganga (Marburg) dyskusji końcowej prowadzący dokonali podsumowania wyników dwudniowych obrad, przy czym W. Irgang zwrócił szczególną uwagę na potrzebę uściślenia, w której grupie społecznej kształtowała się tożsamość śląska do końca czasów nowożytnych – czy była ona zjawiskiem elitarnym, czy masowym. Zalecał też, by interpretując konkretne wypowiedzi źródłowe, zawsze brać pod uwagę ich szeroki kontekst. Natomiast M. Cetwiński sugerował, że współczesne podjęcie badań nad tożsamością na Śląsku, w tym na Dolnym, wynika z „wewnętrznej potrzeby”, próby zaaklimatyzowania się nowych mieszkańców po zasiedleniu obcej im krainy. Z kolei Th. Wunsch podał w wątpliwość badanie „jednej śląskiej tożsamości” jako niemożliwej, choćby z powodu różnic w postrzeganiu problemu przez narodowe szkoły historyczne, w zamian proponując poszukiwanie „wielu śląskich tożsamości”. Martin Wihoda oraz Libor Jan (oba z Brna), a wcześniej także Ch. Lübke wskazywali na konieczność opracowania wspólnego dla badaczy wszystkich krajów instrumentarium pojęciowego, dodając potrzebę studiów porównawczych w wymiarze środkowoeuropejskim, by nie popaść w ryzyko postrzegania Śląska jako funkcjonującego w historycznej i geograficznej próżni. Poruszone w dyskusji zagadnienia włączone zostały w ramy zainicjowanego na spotkaniu w Środzie Śląskiej projektu badawczego; o dalszym jego kształcie informować będzie strona internetowa (www.radicessilesiae.pl; w przygotowaniu).

Wojciech Mrozowicz

JUBILEUSZ PROFESORA ADAMA GALOSA

Profesor Adam Galos, dotychczasowy redaktor Śląskiego Kwartalnika Historycznego „Sobótka”, urodził się 22 VII 1924 r. W bieżącym roku obchodził zatem swoje 85. urodziny. Wrocławskie środowisko uniwersyteckie Jego uroczystość jubileuszową zorganizowało dopiero 20 października, już po rozpoczęciu nowego roku akademickiego. Nie była to jedyna okazja do świętowania. Drugi powód to niemal 35. rocznica kierowania przez Profesora Adama Galosa pracami redakcji Śląskiego Kwartalnika Historycznego „Sobótka”. Z funkcji redaktora (naczelnego) zrezygnował On jednak z początkiem 2009 r. ze względu na problemy zdrowotne. Patronat nad obchodami jubileuszowymi objął Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Wrocławskiego prof. dr hab. Marek Bojarski.

Jako miejsce uroczystości wybrano jedną z najbardziej reprezentacyjnych sal Uniwersytetu – *Ora-torium Marianum*. Wśród licznie zgromadzonych uczestników znaleźli się przedstawiciele władz uni-